

Digitalisaation vaikutus työn laatuun ja työmarkkinaosapuolten vuoropuheluun julkisissa palveluissa eri puolilla EU:ta

DIGIQU@LPUB-hankkeen tieteellinen loppuraportti Tiivistelmä

1. DIGIQU@LPUB käytännössä: soveltamisala ja kumppanit

Digitalisaation vaikutus työn laatuun ja työmarkkinaosapuolten vuoropuheluun julkisissa palveluissa (DIGIQU@LPUB) on Euroopan komission rahoittama hanke, jonka tavoitteena on arvioida digitalisaation vaikutusta työn laatuun ammattiyhdistysten ja julkisten palvelujen työntekijöiden näkökulmasta. Hanketta johti European Social Observatory (OSE, Belgia) yhdessä Euroopan julkisten palvelujen liiton (EPSU) kanssa. DIGIQU@LPUB -hanke kesti marraskuusta 2021 syyskuuhun 2023. Hankkeeseen osallistui yksitoista eurooppalaista kumppania ja kahdeksan maata (Tanska, Suomi, Ranska, Saksa, Unkari, Italia, Puola ja Espanja). DIGIQU@LPUB tarkasteli työntekijöiden näkemyksiä digitalisaatiosta kolmella julkisella palvelualueella: sähköntuotanto- ja sähköhuoltopalvelut, julkishallinnon alat (kansallinen, alueellinen ja paikallinen taso) sekä julkiset sairaala- ja terveystyökalut.

European Social Observatoryn johtamaan DIGIQU@LPUB -hankkeeseen osallistui 11 kumppanilaitosta:

- a) seitsemän ammattiliittoihin liittyvää tutkimuslaitosta: Fondazione Giuseppe di Vittorio (FDV, Italia), Secafi (Ranska), Institut Arbeit und Technik (IAT, Saksa), Institute of Public Affairs (IPA, Puola), IRES Emilia Romagna (Italia), Fundación 1 º de Mayo (Espanja) ja Euroopan sosiaalinen seurantakeskus (OSE, Belgia);
- b) riippumaton tutkimuskeskus ÉTOSZ (Unkari);
- c) kaksi yliopistoa - Aalborgin yliopisto (Tanska) ja Turun yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksen asiantuntija (Suomi);
- d) Euroopan julkisten palvelujen liitto (EPSU).

2. Hankkeen tavoitteet

DIGIQU@LPUB -tutkimushankkeen tavoitteena oli täyttää aukko, joka vallitsee ymmärryksessämme digitalisaation konkreettisista vaikutuksista työn laatuun julkisissa palveluissa Euroopan unionissa sekä tämän aiheen sisällyttämisestä tai sisällyttämättä jättämisestä alakohtaiseen ja ammattien väliseen työmarkkinaosapuolten vuoropuheluun tutkimuksessa tarkastelluissa maissa.

Tarkemmin sanottuna tutkimuksella oli kaksi päätavoitetta. Siksi aihetta tarkasteltiin kahdesta näkökulmasta. Tutkimuksen ensimmäisessä osassa selvitettiin julkishallinnon työntekijöiden käsityksiä digitalisaation aiheuttamista muutoksista heidän päivittäiseen työhönsä kuuluvien tehtävien luonteessa, sisällössä ja täytöntöönpanoprosesseissa sekä näiden muutosten seurauksia työntekijöille itselleen (fyysinen ja henkinen terveys, työ- ja yksityiselämän tasapaino, oppiminen, työturvallisuus, oikeudet). Nämä yksilölliset näkemykset kerättiin kahdeksassa tutkitussa maassa pääasiassa kolmen alan työntekijöiden keskuudessa toteutetulla verkkokyselyllä (5 597 vastausta). Tämän lisäksi aineistoa kerättiin kunkin kolmen alan työntekijöiden kohderyhmähaastatteluilla. Toista tutkimusaluetta - sitä, miten työn digitalisoitumisen aiheuttamat haasteet ja mahdollisuudet työn laadulle julkisissa palveluissa otetaan huomioon, ja miten niitä käsitellään kansallisissa ja alakohtaisissa työmarkkinaosapuolten käytännöissä kahdeksassa maassa - tutkittiin tilastojen ja asiakirjamateriaalien avulla sekä puolistrukturoiduilla haastatteluilla.

3. DIGIQU@LPUBin keskeiset tulokset

Hankkeessa korostetaan, että vielä enemmän kuin edellisessä julkisten palvelujen muutosaallossa työn digitalisointi on levinnyt nopeasti kaikkiin päivittäisen työn osa-alueisiin yksittäisten laitteiden, kuten kannettavien tietokoneiden, tablettien ja älypuhelimien, ja niin sanotun esineiden internetin (IoT) kautta. COVID-19-pandemia toimi voimakkaana katalysaattorina, joka kiihdytti ja tehosti digitalisaation käyttöönottoa niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla.

Hankkeen tulokset osoittavat, että julkisten palvelujen ja työntekijöiden kannalta nämä muutokset ovat olleet ristiriitaisia. Toisaalta digitalisaatio parantaa kiistatta jonkin verran julkishallinnon työntekijöiden työtä ja siten tarjottujen palvelujen laatua, mikä lisää tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Toisaalta digitalisaation vaikutukset työhön voivat olla odotettua vähemmän myönteisiä. Vaikka digitalisaatio on lisännytkin työntekijöiden autonomiaa automatisoimalla toistuvia ja rutiiniluonteisia tehtäviä, on syntynyt uusia

digitalisoituja rutiinitehtäviä (esim. raportointi), mikä on johtanut työntekijöiden "autonomiaparadoksiin".

Digitalisaatio on lisännyt työn joustavuutta julkisissa palveluissa. Digitalisaatio mahdollistaa työskentelyn perinteisten työpaikkojen (etätö) ja työaikojen ulkopuolella, milloin ja missä tahansa. Tämä lisääntynyt ajallinen ja paikallinen joustavuus voi haitata työn ja yksityiselämän tasapainoa ja aiheuttaa stressiä (koska henkilö on aina yhteydessä työhönsä). Tämä huolenaihe on otettava huomioon työmarkkinaosapuolten välisessä vuoropuhelussa ja voimassa olevassa lainsäädännössä (oikeus irrottautua työyhteyksistä).

DIGIQU@LPUB-hankkeessa kerätyt tiedot osoittivat, että julkishallinnon työntekijöiden käsitykset digitalisaation vaikutuksesta työnsä laatuun olivat ristiriitaisia. Vaikutukset ovat olleet sekä myönteisiä että kielteisiä, ja ne on koettu erilaisiksi työntekijöiden yksilöllisten ominaisuuksien, ammattiprofilin ja päivittäisessä työssä suoritettavien tehtävien sekä kunkin julkisen palvelun erityispiirteiden mukaan. Yleiskuva peittää alleen ala- ja maakohtaisen vaihtelun.

Tämän vaihtelu heijastaa työmarkkinasuhdejärjestelmien erilaisuutta, ei ainoastaan maiden välillä, vaan myös kolmen tutkitun alan välillä ja jopa kunkin alan sisällä. Työsuhteiden oikeudellisella asemalla (yksityinen vs. julkinen) on suuri merkitys, samoin kuin työehtosopimusneuvottelujen kansallisella ja/tai alakohtaisella tasolla tai sen puuttumisella, ammattiyhdistysten järjestäytymisasteella sekä työntekijöiden osallistumisen ja työehtosopimusneuvottelujen laadulla työpaikoilla.

Kansalliset ja alakohtaiset ammattiliitot suhtautuivat yleisesti ottaen myönteisesti meneillään olevaan digitaaliseen siirtymiseen, tosin huolta kannetaan digitalisaation vaikutuksista työllisyyteen, työn organisointiin, yksityisyyteen ja ammattiyhdistysoikeuksiin kohdistuvista riskeistä. Koska työehtosopimuksissa ei juurikaan viitata nimenomaisesti digitalisaatioon, näyttää siltä, että ratkaisuja etsitään epävirallisesti ja luotetaan tiedotus- ja kuulemiskäytäntöihin.

4. Suositukset

Tätä taustaa vasten annoimme suosituksia siitä, miten voitaisiin puuttua digitalisaation ristiriitaisiin vaikutuksiin, jotka kohdistuvat näiden kolmen julkisen palvelun työntekijöiden työn laatuun EU:ssa. Suosittelemme seuraavaa:

- tarjota työntekijöille riittävästi koulutusta ja mahdollisuuksia oppia digitaalisia taitoja;

- ottaa heidät mukaan työn digitalisointiprosessien ja -välineiden suunnittelusta niiden käyttöönottoon;
- julkisten palvelujen rahoituksen parantaminen, jotta edistetään kestävää ja oikeudenmukaista digitaalista siirtymistä julkisten palvelujen työntekijöiden kannalta;
- toteuttamalla järjestelmällisiä vaikutustenarviointeja ja edistämällä kohdennettua tieteellistä tutkimusta.

Suosittelimme, että ammattiliitot omaksuvat sekä kansallisella että EU:n tasolla kokonaisvaltaisen lähestymistavan työmarkkinaosapuolten vuoropuheluun, jossa keskitytään yksilöllisten ja kollektiivisten oikeuksien takaamiseen, elinikäiseen oppimiseen ja käynnissä olevien muutosten yhteiseen seurantaan. Ammattiliittojen strategiat edellyttävät myös uusia sisäisiä lähestymistapoja, toimivaltuuksia, välineitä ja organisatorisia keinoja, jotta työntekijöiden tarpeisiin voidaan vastata tehokkaammin.

5. Tutkimustulokset

Kahdeksan kansallista tapaustutkimusta ja niiden tiivistelmät (englanniksi ja kansallisilla kielillä) julkaistiin OSE:n valmisteluasiakirjoina vuonna 2023. **Kaksi monialaista analyysiraporttia**, jotka käsittelevät digitalisaation vaikutuksia työn laatuun ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelukäytäntöihin, julkaistiin OSE:n asiakirjasarjassa vuonna 2023. **Kaksi yhteenvetoa ja politiikkasuosituksia tarjoavaa tiedotusasiakirjaa julkaistiin myös OSE Policy Briefs** -julkaisuina, joista tehtiin käännökset ranskaksi ja saksaksi (ks. hankkeen verkkosivusto). Hankkeen loppuraportti on julkaistu englanniksi, ranskaksi ja saksaksi. Tämä tiivistelmä on saatavilla yhdeksällä kielellä: Englanti, espanja, hollanti, italia, puola, ranska, saksa, suomi, tanska ja unkar.

Tarkempia tietoja DIGIQU@LPUB -hankkeesta, hankekumppanuudesta sekä asiakirjat ovat saatavilla hankkeen verkkosivulla: www.digiquallpub.eu

---

With the financial support of the

